

EL BISBE JOSEP PONT I GOL I L'ESGLÉSIA DIOCESANA DE SOGORB I SOGORB-CASTELLÓ (1951-1970)¹

Antoni MOLINER PRADA
Universitat Autònoma de Barcelona

Lliurat el 3 de juny de 2020. Acceptat el 5 de juliol de 2020

RESUM

L'article mostra la formació del bisbe Dr. Josep Pont i Gol i la seva actuació en la diòcesi de Sogorb i Sogorb-Castelló (1951-1970). La seva praxi pastoral era innovadora respecte de la concepció dominant del nacionalcatolicisme, i buscava la independència de l'Església del poder civil. La seva figura no ha estat estudiada en profunditat, malgrat la seva aportació cabdal al Concili Vaticà II. Defensor de l'ecumenisme, de la llibertat religiosa, del compromís de l'Església en el món, del paper del laïcat i de la utilització de les llengües vernacles en la litúrgia, se situà en el grup de bisbes espanyols aperturistes més compromesos en l'aplicació de les doctrines conciliars enfront dels partidaris del tradicionalisme conservador.

PARAULES CLAU

Església, Sogorb, Castelló, nacionalcatolicisme, Vaticà II, Josep Pont i Gol.

1. L'etapa com a arquebisbe de Tarragona serà objecte d'un altre article.

Bishop Josep Pont i Gol and the Diocesan Church of Sogorb and Sogorb-Castelló (1951-1970)

ABSTRACT

This article presents the education of Bishop Dr. Josep Pont i Gol and his actions in the diocese of Sogorb and Sogorb-Castelló (1951-1970). His pastoral work was innovative compared with the dominant notion of National Catholicism, aiming to separate the Church from civil powers. His figure has not been studied in depth, despite his major contribution to the Second Vatican Council. Being a defender of ecumenism, religious freedom and the Church's commitment to the world, as well as the role of secularism and the use of vernacular language in the liturgy, he belongs to the group of Spanish bishops who were most open and committed to the application of the Council's doctrines against those in favour of conservative traditionalism.

KEYWORDS

Church, Sogorb, Castelló, National Catholicism, Vatican II, Josep Pont i Gol.

FORMACIÓ SACERDOTAL

Josep Pont i Gol va néixer a Bellpuig d'Urgell el 9 d'abril de 1907 i morí a Solsona el 4 d'octubre de 1995. Tota una vida plena dedicada a l'Església, primer a la diòcesi de Solsona, després a la de Sogorb i Sogorb-Castelló i finalment a l'arquebisbat de Tarragona. De família humil i de tradició pagesa, va ingressar als dotze anys al Seminari de Solsona, on va cursar els estudis d'humanitats i de filosofia. Per la seva capacitat intel·lectual, el 1926 va aconseguir la beca que havia fundat el bisbe Ramon Riu Cabanes (administrador apostòlic de Solsona durant el període 1895-1901) per anar a estudiar a la Pontifícia Universitat Gregoriana de Roma, on es graduà com a doctor en teologia i batxiller en dret canònic. S'ordenà de prevere a Roma a la basílica de Sant Joan del Laterà el 21 de març de 1931 i l'endemà ja celebrava la primera missa a les Catacumbes de Sant Calitx.

Quan es va incorporar al seu bisbat de Solsona, va ser nomenat vicari de Palau d'Anglesola, vila de miler i mig d'habitants. La seva estada en aquesta

parròquia, fins a la fi de la Guerra Civil el 1939, li va servir d'aprenentatge com a pastor dels seus fidels. El jove mossèn Josep va viure amb la família Teixidó-Ripoll a Cal Panton i es va integrar plenament en aquesta família i al poble.²

L'actuació com a vicari va ser molt efectiva en tots els camps, religiosos i culturals. Participà en la catequesi comarcal, en el moviment de la Federació de Joves Cristians i en les Lligues de Perseverança del pare Vellet. L'ambient de la família Teixidó era acollidor i obert. Joan era militant d'esquerra, i rebia a casa els diaris *La Humanitat*, *La Jornada de Lleida*, *El Matí* i *El Sol*. El vicari estava apuntat a Unió Democràtica. Eren els temps convulsos de la Segona República. I quan sobrevingué el 18 de juliol de 1936, el doctor Pont va portar a casa el Santíssim, els calzes i els millors ornaments per amagar-los. Tres dies després van arribar al poble un grup de milicians de fora, i es van presentar a Cal Panton per trobar el capellà. Ell i els fills de la casa, Josep i Carme, sortiren per darrere de l'habitatge i es van refugiar en un magatzem d'alfals. El vicari volia anar-se'n del poble, però Joan Teixidó va decidir que es quedés amb ells, i durant la guerra es va dedicar a fer de professor dels seus fills.

No va ser fàcil la seva vida aquests anys. Amagat en una casa, quan la situació es va normalitzar després dels primers mesos va començar a dir missa cada setmana, amb l'assistència de la família. Quan el 9 de gener de 1939 arribaren al Palau els soldats franquistes, el doctor Pont va veure des de la persiana de la casa l'escenari de l'acte religiós que feien a la plaça Major. El presidia el capellà castrense, qui va pronunciar en un to triomfalista una homilia a la missa de campanya. El doctor Pont va plorar en veure aquest acte.³ Després el va incomodar molt la detenció de Josep Teixidó, que va ser condemnat primer a cadena perpètua i posteriorment desterrat a Tortosa amb tota la seva família.

El setembre de 1939 Josep Pont i Gol va ser nomenat professor del Seminari de Solsona, i hi exercí de superior de 1940 a 1945. Segons Antoni Deig Clotet, que fou secretari seu, el doctor Pont era un home senzill i atent, de caràcter bondadós, sempre servidor dels altres, i que es trobava molt bé entre la gent del

2. Josep TEIXIDÓ RIPOLL (1998), «Mossèn Josep, l'arquebisbe», a Joaquim CLAVER CASELLES [coord.], *Miscel·lània Arquebisbe Pont i Gol*. Tarragona, Arquebisbat de Tarragona, p. 51-60; Francesc BALCELLS LLOBERA (1998), «Al Palau d'Anglesola de vicari, per sempre Mossèn Josep», *ibidem*, p. 63-66. Els documents de l'arxiu personal del Dr. Pont, lliurats a l'Arxiu Arxidiocesà de Tarragona el gener de 2019, no estan catalogats i no els he pogut consultar.

3. Segons el testimoni del Dr. Josep Perarnau, que fou assessor del bisbe Pont i Gol i va col·laborar com a secretari seu en l'etapa del Concili Vaticà II (1961-1964).

poble.⁴ El bisbe Vicente Enrique i Tarancón, que era molt amic seu, el descriu també com un home senzill i humil, amb una notable formació teològica i una forta personalitat.⁵

De la seva estada al Seminari en donen testimoni companys seus i seminaristes. Els seus alumnes el recorden com un gran educador, erudit i un excel·lent pedagog, i els sacerdots ressalten la seva dedicació pastoral.⁶ Com a professor del Seminari va ensenyar diverses matèries: geografia, història, àlgebra i filosofia, aquesta darrera matèria per oposició. També ensenyava català fora dels horaris establerts, sobretot dissabte a la tarda, de forma clandestina amb la complicitat dels seus superiors.⁷

Quan el 1946 Vicente Enrique i Tarancón va ser nomenat bisbe de Solsona, va crear els secretariats diocesans d'Acció Catòlica i Catequesi, dels quals se n'encarregà el doctor Pont. També el va nomenar consiliari d'Acció Catòlica del grup de les noies. En opinió de Tarancón, el doctor Pont era una persona reflexiva i meticulosa, que analitzava els problemes i tots els seus aspectes amb gran serietat, sense oblidar cap detall. Per això va ser un magnífic assessor seu. Dos anys després, el 1948, a instàncies seves, va accedir a la canongia doctoral de la catedral de Solsona a través d'oposicions, i l'any següent el va nomenar secretari de cambra i de govern de la diòcesi, un càrrec que va exercir amb fidelitat i competència.⁸

Com a esdeveniment extraordinari d'aquells anys cal assenyalar la celebració del 29è Sínode Diocesà de setembre de 1949, del qual el bisbe Tarancón en confià l'àmplia organització al doctor Pont, des de la preparació per a l'acolliment dels setanta pares sinodals fins a la redacció de les 540 constitucions aprovades que quedaren com a lleis diocesanes. L'objectiu era el ressorgiment espiritual de la diòcesi.⁹ També va donar suport, juntament amb el doctor Ramon

4. Antoni DEIG CLOTET (1998), «El meu arquebisbe Josep Pont i Gol», a CLAVER CASELLES, p. 26-27.

5. Vicente ENRIQUE TARANCÓN (1996), *Confesiones*, Madrid, PPC, p. 132.

6. Xavier CLARAMUNT BATLLE (1998), «Servei del Dr. Pont al Bisbat de Solsona», a CLAVER CASELLES, p. 67-72.

7. Climent FORNER ESCOBET (1998), «El Doctor Pont, professor i superior del Seminari de Solsona», a CLAVER CASELLES, p. 73-79.

8. TARANCÓN (1996), p. 63 i 67.

9. Enric BARTRINA (2017), «Conferència sobre el doctor Pont i Gol durant la missa crismal», *Butlletí de l'Església de Solsona*, núm. 773, p. 186.

EL BISBE JOSEP PONT I GOL I L'ESGLÉSIA DIOCESANA DE SOGORB
I SOGORB-CASTELLÓ (1951-1970)

Espert i Rafael Escuder, a la pastoral del bisbe Tarancón *El pa nostre de cada dia* (1950), que va ser interpretada per les autoritats com una crítica al règim franquista. Tots tres la van llegir abans de la seva publicació i no van proposar cap esmena ni suggeriment al text; més encara, li van dir que tenia l'obligació de consciència de publicar-la tal com l'havia escrit.¹⁰

BISBE DE LA DIÒCESI DE SOGORB (1951-1960)

El Dr. Josep Pont i Gol fou nomenat bisbe de la diòcesi de Sogorb el 4 d'agost de 1951, seu vacant pel trasllat del bisbe d'origen català Ramon Sanahuja a la diòcesi de Cartagena-Múrcia. La notícia va sorprendre molts i va ser molt ben rebuda a tota la diòcesi de Solsona. El seu nomenament va ser possible per la proposta que el bisbe Vicente Enrique i Tarancón havia lliurat al nunci el 1949, quan li va demanar noms de candidats possibles. En les seves memòries, el cardenal de Borriana escriu que el govern es va alarmar molt quan va veure el seu nom entre la llista de sis que va presentar la nunciatura. Les raons eren dues, que l'havia presentat el bisbe de Solsona —considerat aleshores rebel per l'escàndol que havia produït la seva pastoral—, i que el candidat era català. A Madrid, els capellans catalans els consideraven responsables d'un catalanisme que equiparaven amb el separatisme. El ministre d'Affers Estrangers, Alberto Martín-Artajo, era amic seu des dels anys trenta, i quan li va demanar informació al respecte, particularment per la seva condició de català, Tarancón li va contestar que el Dr. Pont era molt amant de la seva terra, de la seva llengua i de les peculiaritats del poble català. Que era catalanista, però també una gran persona. Això va tranquil·litzar el ministre.¹¹

La diòcesi de Sogorb era petita, formada per pobles eminentment rurals, a l'entorn de la ciutat del seu nom i altres territoris de les comarques valencianes del Racó d'Ademús, els Serrans i Santa Cruz de Moya (Conca). Aquesta seu episcopal ha estat governada per diversos bisbes d'origen català des del segle XIX: Francesc d'Assís Aguilar Serrat (1881-1899), Miquel Serra Sucarrats (1936), Ramon Sanahuja Marcé (1944-1950), i després de l'etapa de Josep Pont i Gol (1951-1972), Josep Maria Cases Deordal (1972-1996).

10. TARANCÓN (1996), p. 113.

11. *Ibidem*, p. 134.

El període més breu fou el del bisbe Miquel Serra Sucarrats, que va prendre possessió simbòlicament de la diòcesi a l'interior de la Catedral el 25 de juny de 1936. Pocs dies després el bisbe va ser empresonat i assassinat a la Vall d'Uixó el 9 d'agost a la carretera, quan el conduïen a Castelló.¹² La situació de la diòcesi de Segorb, després de la Guerra Civil de 1936-1939, era crítica: dels 110 sacerdots, més de la meitat van sofrir martiri, i les esglésies van ser destruïdes, així com els arxius parroquials.

Com evangelitzar i governar una diòcesi després d'haver viscut una guerra civil i la repressió posterior del règim franquista? La confessionalitat catòlica de l'Estat es va imposar a tota la societat, com ratificaven el Fuero de los Españoles (1945), el Concordat signat el 1953 entre Espanya i la Santa Seu, i la mateixa Ley de Principios Fundamentales del Movimiento (1958). L'Església disposava dels recursos propis i dels de l'Estat per garantir la recristianització de les masses i la unitat catòlica. El nacionalcatolicisme no es va qüestionar de fet fins al Vaticà II (1962-1965), que va significar el final de la cristiandat.¹³ En aquest context es va desenvolupar l'acció pastoral del bisbe Josep Pont i Gol.

Quan va arribar a la diòcesi, encara no s'havia normalitzat del tot la greu situació de la postguerra. La seva presa de possessió fou el diumenge 20 de gener de 1952. La ciutat s'havia revestit de gala: arcs de triomf, gallardets, els balcons amb domassos per rebre el nou pastor. La plaça de la Cueva Santa estava adornada amb banderes, garlandes, fanalets i nombrosos llums elèctrics. Els dos arcs els havien instal·lat l'Ajuntament, l'Hermandad Sindical de Labradores y Ganaderos, la Cooperativa Agrícola, el Sindicato de Riegos, la Caja de Ahorros y Monte de Piedad de Segorbe i diverses associacions culturals i religioses. Al davant de la façana del Teatro Serrano una pancarta saludava el prelat en nom de les organitzacions del règim, Educación y Descanso, i FET y de las JONS. A la torre de la Catedral hi havia una gran creu amb la mitra i el bàcul, amb bombetes elèctriques de colors, que eren el símbol de l'alegria que inundava la ciutat.

A l'acte hi van assistir les autoritats civils i militars de Castelló i València, el capítol catedralici, representants dels arxiprestats, rectors i seminaristes, joves

12. Pedro SABORIT BADENES (2006), «Época contemporánea (siglos XIX-XX)», a Magín ARROYAS SERRANO; Vicente CÁRCEL ORTÍ, *Historia de las diócesis españolas*. Vol. 6. *Iglesias de Valencia. Segorbe-Castellón y Orihuela-Alicante*, Madrid, BAC, p. 575-576.

13. Hilari RAGUER, *Réquiem por la cristiandad: el Concilio Vaticano II y su importancia en España*, Barcelona, Península, 2006.

EL BISBE JOSEP PONT I GOL I L'ESGLÉSIA DIOCESANA DE SOGORB
I SOGORB-CASTELLÓ (1951-1970)

d'Acció Catòlica i un nombrós grup de persones vingudes de Bellpuig i de Solsona. Després de l'acte del *Te Deum* a la Catedral, el Dr. Pont va saludar el poble amb l'expressió evangèlica *Pax vobis*. Després va recordar el frare caputxí Lluís Amigó, bisbe de Solsona (1907-1913), que li havia administrat el sagrament de la confirmació a Bellpuig i que posteriorment fou bisbe de Sogorb (1913-1934), molt estimat pel poble. Finalitzada la cerimònia religiosa, va rebre al Seminari tots els representants, autoritats, i moltes persones que havien assistit a l'acte.

Amb motiu de la festa de la Purificació de la Verge (2 de febrer), el bisbe va adreçar dues cartes de salutació al clergat i al poble, per explicar el seu programa pastoral. Emocionat de l'espectacle grandios que li van fer quan el van rebre, recordava al clergat les seves obligacions com a pastor i les seves principals activitats ministerials: la predicació, la catequesi, l'apostolat litúrgic i musical, la cura dels malats, la caritat, els apostolats d'Acció Catòlica i la cooperació missional. Es preocupava molt per la seva formació humanística i científica, principalment les ciències eclesiàstiques, i els demanava col·laboració plena i amistat. Al poble li demanava la seva ajuda per incrementar el benestar temporal i espiritual i que vetllés perquè la religió tingués la influència deguda en la vida familiar i social.¹⁴

Amb motiu de la celebració del XXXV Congrés Eucarístic Internacional de Barcelona de 1952, el bisbe va proposar als seus diocesans l'enfortiment dels organismes i associacions eucarístiques de les parròquies, per tal d'estendre la pietat eucarística entre els fidels i incrementar les tasques de l'apostolat i la renovació cristiana.¹⁵

La visita pastoral a les parròquies va ser l'objectiu prioritari del bisbe. A la *Carta pastoral* (19 de març de 1952) donava les instruccions precises al clergat perquè fos efectiva. Era un imperatiu moral obligatori i una necessitat personal, fins i tot afectiva, per conèixer els problemes concrets del clergat i dels pobles. Com a sacerdot, pontífex i pastor, paraules que va escollir el bisbe Pont com a emblema en el seu blasó, exercia la seva obligació d'ordre episcopal. La finalitat de la visita era doble, adonar-se de com s'administraven els sagraments a les

14. «Carta de Saludo del Excmo. Sr. Obispo de Segorbe a su Clero con motivo de su entrada en la Diócesis (2 de febrero de 1952)», *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Segorbe* (BOEOS), 15 de febrer de 1952, núm. 2, p. 14-17; «Saludo pastoral que el Excmo. Sr. Obispo de Segorbe dirige a su pueblo, con ocasión de su entrada en la Diócesis (2 de febrero de 1952)», *ibidem*, p. 20.

15. «Alocución pastoral sobre el XXXV Congreso Eucarístico Internacional de Barcelona (18 de febrero de 1952)», *BOEOS*, 1 de març de 1952, núm. 3, p. 33-37.

parròquies i del funcionament de la catequesi, de les associacions pietoses i les activitats apostòliques.¹⁶ Calia evitar que la preparació i l'acte de rebuda fos costós per als pobles. Els demanava la màxima austeritat possible, la celebració d'una missa solemne a la parròquia, la preparació catequètica adequada als que havia de confirmar i la reunió amb tots els grups parroquials i associacions o particulars.

L'apropament del bisbe Pont als problemes de les persones fou una constant i atenia les súpliques d'ajuda, com la petició d'una dona que li demanava que fes gestions pel seu fill empresonat, condemnat a pena de mort. El 18 de febrer de 1952 va escriure una carta a l'autoritat militar, suplicant clemència per a Miguel García, «[...] por los ruegos de su anciana madre septuagenaria». Per les diverses pressions rebudes, el tribunal va dictaminar commutar la pena de mort per la cadena perpètua.¹⁷

La preocupació principal de l'Església espanyola de la postguerra era la moralització dels costums. Com a pautes d'actuació, el bisbe Pont va publicar una *Circular* el 21 de maig de 1952 relativa a la celebració de les festes civico-religioses. Als programes de les festes religioses s'inclouien a vegades actes que no tenien cap sentit religiós, com ara balls, revetlles, cinema, etc. La seva determinació era molt clara: separar els actes religiosos de les diversions i en cas de no complir aquesta determinació, prohibir els actes religiosos. En una segona *Circular* del 20 d'agost insisteix el bisbe en la necessitat de restituir l'origen religiós de les tradicions de les festes i demanava que els clavis i majorals no prenguessin part en aquests actes *immorals* o que en sufraguessin les despeses.¹⁸

Un tema recurrent a la arribada de l'estiu era la qüestió dels vestits de dones i homes dins de les esglésies. La relaxació dels costums i la *tiranía de la moda* obligaven les autoritats eclesiàstiques a publicar admonicions pastorals al respecte, com la del bisbe Pont. Tractava d'unificar criteris i conductes: la de les dones que anaven sense mitges o amb vestits que no cobrien el braç, l'avantbraç i fins sota del genoll; o la dels homes que anaven en cos de camisa o samarreta.

16. «Carta Pastoral del Excmo. Sr. Obispo de Segorbe a su clero y pueblo anunciando la primera visita pastoral (19 de marzo de 1952)», *BOEOS*, 1 d'abril de 1952, núm. 4, p. 59-60.

17. Josep CLARA (2013), «Postguerra i pena de mort. Una carta de clemència del bisbe Josep Pont i Gol», *Revista Catalana de Teologia*, 38/2, p. 999-1008.

18. «Circular núm. 9. Sobre celebración de fiestas cívico-religiosas (21 de marzo de 1952)», *BOEOS*, 1 de juny de 1952, núm. 6, p. 103.

Quedava prohibida l'entrada al temple a totes les persones que no vestissin segons les normes dictades, per respecte, decència i dignitat.¹⁹

El greu problema que es va trobar a la diòcesi el bisbe Pont era l'aïllament del clergat, per les dificultats de les comunicacions en un territori molt muntanyós. En una *Carta pastoral* feia una radiografia de la situació i les solucions que calia prendre.²⁰ Era normal que cada capellà tingués al seu càrrec dues i tres parròquies, amb desplaçaments llargs per camins dolents, suportant la solitud de les muntanyes i la intempèrie del temps. Sense comoditats a les cases rectorals, sense correu diari, telèfons, carreteres, i de vegades sense llum. Molts capellans vivien sols, sense companys, i la solitud era perillosa per als sacerdots joves, ja que els portava al desànim, sense il·lusions ni inquietuds. Calia concentrar els sacerdots en un lloc cèntric d'una comarca i portar una vida en comú durant la setmana. Però, si això comportava la desatenció de les persones i parròquies, no era convenient. Havien de viure entre la gent i superar la solitud assistint a convivències periòdiques, recessos i actes de convivència.²¹

La necessitat de sacerdots implicava també tenir cura del Seminari, omplir-lo de seminaristes i donar beques i ajuts per als estudis. Durant la Guerra Civil, l'edifici del Seminari havia sofert greus desperfectes i va ser reconstruït per la Direcció General de Regiones Devastadas. El bisbe Sanahuja el va posar en marxa el curs 1945-1946. Superat el racionament dels aliments de la postguerra, ja era possible fer un pressupost anual. A partir del curs 1952-1953 el pressupost i els ajuts de les borses i beques d'estudi van ser regulats pels decrets de 20 d'agost de 1952 i 22 de maig de 1953.²²

La implicació dels homes en les funcions públiques al servei de la comunitat va ser una preocupació constant. Amb motiu del I Congrés Metropolità d'Acció Catòlica de València (novembre de 1952), el Dr. Pont va pronunciar la lliçó inaugural titulada *A Dios lo que es de Dios y al César lo que es del César*. La relació entre el poder civil i el religiós ha estat sempre una qüestió difícil i

19. «Admonición pastoral sobre la manera correcta de vestir en el templo y actos de culto (20 de agosto 1952)», *BOEOS*, 1 de setembre de 1952, núm. 9, p. 206-208.

20. «Carta Pastoral del Excmo. Sr. Obispo de Segorbe a todos sus sacerdotes con ocasión de los destinos de los nuevos ordenados (21 de julio de 1952)», *BOEOS*, 1 d'agost de 1952, núm. 8, p. 168.

21. *Ibidem*, p. 176.

22. «Decreto sobre algunos puntos de reorganización económica del Seminario», *BOEOS*, 1 de setembre de 1952, núm. 9, p. 209.

delicada. Segons el bisbe, el model històric antic cesaropapista no servia, però tampoc el liberal laïcista.²³ Per damunt de tot se situa l'home, com a individu, portador de valors eterns i primer ésser del món. Ni l'individualisme liberal, ni l'estatisme o col·lectivisme aporten la solució. Com a ésser social, la família, el municipi, la nacionalitat, són al seu servei i per a les seves necessitats.²⁴ Com a membres de l'Acció Catòlica, era indispensable la formació intel·lectual respecte dels valors doctrinals, polítics i socials, mitjançant els cercles d'estudi, i la pràctica del servei en les funcions públiques.²⁵

Campanyes i referents de la vida cristiana: Vicent Ferrer i Joan de Ribera

Clausurada la visita pastoral a la diòcesi de 1952, el bisbe Pont va dirigir el 21 de desembre una *Alocució pastoral* en la qual manifestava la unitat de l'Església diocesana entorn de la figura de Jesucrist. Calia portar Crist a una societat que estava trasbalsada, amb el testimoni personal, l'apostolat i la promoció de la pietat popular mitjançant el rosari en família.²⁶ L'orde dominicà va ser l'encarregat de promoure el res del rosari, amb la predicació a tota la diòcesi. La campanya de l'estiu de 1953, dirigida per una Junta Diocesana, es va estendre per totes les parròquies. La pregària de la campanya feia una relació explícita a les aparicions de la Verge a Lourdes i Fàtima i el seu missatge de resar el rosari.²⁷ La segona campanya del rosari la va promoure el bisbe durant el mes de novembre de 1953, com a preparació de la celebració de la festa de la Immaculada (8 de desembre) i del centenari de la definició d'aquest dogma per part del papa Pius IX (8 de desembre de 1854). L'any 1954 el va declarar el papa Pius XII *Any marià universal* i la diòcesi de Sogorb el va celebrar amb actes especials. A la

23. «Lección del Excmo. y Rvdmo. S. Obispo de Segorbe, en la Jornada para Hombres que sirven funciones públicas, en el I Congreso Metropolitano de la A.C. de Valencia (14 de noviembre 1952)», *BOEOS*, 1 de novembre de 1952, núm. 11, p. 291.

24. *Ibidem*, p. 293.

25. «Formación interior del hombre de Acción Católica. Lección del Excmo. y Rvdmo. Sr. Obispo de Segorbe en la Jornada de consiliarios del I Congreso Metropolitano de Acción Católica (14 de noviembre de 1952)», *BOEOS*, 1 de novembre de 1952, núm. 11, p. 297.

26. «Alocució Pastoral a los fieles de la Ciudad y diócesis de Segorbe. Predicada por el Excmo. Sr. Obispo en la Sta. Iglesia Catedral en el acto solemne de clausura de la Visita Pastoral de la Diócesis, el día 21 de diciembre de 1952», *BOEOS*, 1 de gener de 1953, núm. 1,1 p. 1-7.

27. «Campana del Rezo del Rosario en Familia», *BOEOS*, 1 de juny de 1953, núm. 6, p. 258-261.

Catedral es va entronitzar la imatge de la Immaculada, i els fidels de la diòcesi es van concentrar al santuari de la Cueva Santa, que fou proclamada patrona dels espeleòlegs.²⁸

Com a referents de vida cristiana, el Dr. Pont es va fixar en dues figures insignes valencianes molt estimades pel poble, sant Vicent Ferrer i el beat Joan de Ribera. Amb motiu del cinquè centenari de la canonització de Vicent Ferrer (1455), establerta pel papa valencià Calixt III, va adreçar als fidels diocesans i al clergat una *Carta pastoral*. Vicent Ferrer era una figura rellevant, un sant valencià, per sang, per llengua, per formació i per temperament. Ell havia il·luminat la societat medieval decadent, mitjançant la seva predicació. El *Timete Deum* de Ferrer sempre és d'actualitat, més encara en una època de transició d'una espiritualitat rigorista i de la por a una situada en l'altre extrem d'optimisme i laxisme. Les noves devocions triomfants, com els Sagrats Cors de Jesús i Maria, havien promogut una pietat més afectiva i representaven un Déu més proper a l'home. Calia ser seriosos i fugir del sentimentalisme i de la vanitat. Com deia Vicent Ferrer: «Bona gent: torneu a la vida».²⁹ Amb motiu del cinquè centenari de la seva canonització, les seves relíquies, procedents de Vannes (França), van ser rebudes amb solemnitat a la catedral de Sogorb, de pas cap a València. La diòcesi tampoc no va oblidar el record del seu germà fra Bonifaci Ferrer, prior de la cartoixa de Valdecris d'Altura en el segle xv, a qui va dedicar un monument el 9 octubre de 1955 al santuari de la Cueva Santa.³⁰

Joan de Ribera, patriarca titular d'Antioquia i arquebisbe de València, mort el 1611 i beatificat pel papa Pius VI el 1796, és «algo nuestro y todavía la diócesis vive de la tarea pastoral y del ejemplo que dio».³¹ El beat Joan de Ribera estava molt lligat a la diòcesi de Sogorb, en relació amb el greu problema dels

28. «Sobre la apertura del Año Mariano y de la segunda etapa de la Campaña del rezo del Rosario en familia (21 noviembre 1953)», *BOEOS*, 1 de setembre de 1953, núm. 9, p. 396-402.

29. «*Timete Deum*. El aspecto penitencial en la vida cristiana. Carta Pastoral que el Obispo de Segorbe dirige a su clero y pueblo en la Cuaresma del año V del Centenario de la Canonización de San Vicente Ferrer (23 de febrero de 1955)», *BOEOS*, 1 de gener de 1955, p. 48-69.

30. Juan Luis CORBÍN FERRER (2004), «Fray Bonifacio Ferrer, la cartuja de Vall de Christ y el santuario de la Virgen de la Cueva Santa», a A.V., *La diócesis de Segorbe y sus gentes a lo largo de la historia. Volumen homenaje al profesor Ramón Rodríguez Culebras*, Castelló, Fundación Dávalos - Fletcher, p. 11-19.

31. «El Beato Juan de Ribera y la diócesis de Segorbe. Carta Pastoral del Obispo de Segorbe a sus diocesanos con motivo de la canonización del Santo Patriarca (11 de mayo de 1960)», *BOEOS*, maig de 1960, núm. 1303, p. 85-93. El 12 de juny de 1960 el papa Joan XXIII el va canonitzar.

moriscos. Des de 1569 fins a 1611, els vuit prelats que van ocupar la seu episcopal es van trobar amb el problema que va provocar la greu crisi de la rebel·lió morisca de la serra d'Espadà. Quan Joan de Ribera es va fer càrrec el 1569 de l'arquebisbat de València es va lliurar de ple a l'apostolat de la conversió forçada dels moriscos. Davant del seu fracàs, va aconsellar al rei Felip III la seva expulsió (2 de setembre de 1609).³² El seu esperit perdurava en el temps i es manifesta en alguns aspectes de la pietat dels pobles valencians, com la intensitat del culte i la pietat eucarístiques, l'adoració, les processons i confraries pietoses, entre d'altres.

La consolidació de la diòcesi (1957-1960)

A finals dels cinquanta, la diòcesi s'havia consolidat plenament. L'any 1957 la parròquia de Gatova va ser disgregada de la diòcesi de València i de l'arxiprestat de Lliria i fou agregada a la diòcesi de Sogorb. En total, la diòcesi reunia 65 parròquies, sis arxiprestats i un clergat parroquial format per 75 sacerdots, a més de les comunitats religioses. El bisbe Pont, al retorn de la visita *ad limina* a Roma el dia 14 d'octubre, es va trobar amb els efectes de les inundacions que varen afectar aquell dia el Regne de València. Ell mateix es va traslladar a la ciutat de València per fer patent a l'arquebisbe metropolità la comunió de la diòcesi amb el dolor que l'affligia pels morts, i oferir-li ajuts. Càritas Diocesana es va mobilitzar de manera immediata per atendre les necessitats més urgents. La catàstrofe havia provocat danys irreparables als pobles de les riberes dels rius, i havia fet desaparèixer les terres dels horts i del secà.³³

La pastoral diocesana va continuar en la mateixa línia anterior: exhortacions al rosari en família, vitalització de les confraries i devocions, compliment dominical, missions populars, dijous sacerdotals i exercicis espirituals per al clergat. També s'intensificà la predicació en la quaresma i les confessions extraordinàries a totes les parròquies. Tot el clergat de la diòcesi va retre el 1958

32. Rafael Benítez SÁNCHEZ-BLANCO (2001), *Heroicas decisiones. La Monarquía Católica y los moriscos valencianos*, València, Institució Alfons el Magnànim, p. 311-345; Eugenio CISCAR PALLARÉS, «Los moriscos en Valencia», a Antoni MOLINER PRADA [ed.] (2009), *La expulsión de los moriscos*, Barcelona, Nablá Ediciones, p. 158-176.

33. «Alocución Pastoral que el Obispo de Segorbe dirige a todos sus sacerdotes y diocesanos anunciando su próxima "Visita ad Limina", (2 de julio de 1957)»; «Alocución Pastoral. Después de nuestro viaje a Roma (27 de octubre de 1957)», *BOEOS*, juliol de 1957, núm. 1269, p. 135-136 i 202-204.

EL BISBE JOSEP PONT I GOL I L'ESGLÉSIA DIOCESANA DE SOGORB
I SOGORB-CASTELLÓ (1951-1970)

un homenatge als sacerdots que varen ser assassinats durant la Guerra Civil i al claustre de la Catedral es va inaugurar una petita escultura en homenatge seu.

Com a aspectes rellevants, cal destacar la celebració del centenari de Lourdes (11 de febrer de 1958) i la *Instrucció pastoral* sobre la primera comunió. Amb motiu del centenari de Lourdes, el bisbe Pont va publicar una *Carta pastoral* en relació amb la figura de la Verge i recomanava l'encíclica de Pius XII *Le pelegrinaje de Lourdes* (1957), que aportava testimonis vius dels màrtirs de tot el món al llarg del darrer segle.³⁴ Era oportú adoptar una postura convenient de gratitud, de penitència i d'esperança, en una societat que havia perdut el sentit de Déu. La devoció del poble a la Verge era sincera, però sovint ingènua, per la rutina i la manca de doctrina. Calia despullar-la dels barroquismes que la desfiguraven.³⁵

La preocupació del bisbe pels actes litúrgics era principal. La celebració de la primera comunió dels nens i nenes calia unificar-la a les diferents parròquies. En aquest sentit va publicar una *Instrucció pastoral* el 20 d'abril de 1958 per adequar la primera comunió al nou esperit de l'Església, que no era un acte individual sinó parroquial. Aquest dia és el menys apropiat per als particularismes i distincions i no es podia arrencar els nens i nenes de la col·lectivitat. El luxe i l'ostentació en els vestits, convits i regals repugnava en aquest acte.³⁶

LA NOVA DIÒCESI DE SOGORB-CASTELLÓ (1960-1970)

Des de feia temps, les viles de Morella i Castelló havien demanat ser cap d'una seu o d'un bisbat desmembrat de la mitra de Tortosa. La proposta del rei Martí l'Humà al papa Benet XIII el 1408 i la del Consell al rei Felip III el 1600, respectivament, no van tenir cap èxit.³⁷ Fins i tot el bisbe de la diòcesi de Tortosa, fra Antonio José Salinas Moreno (1790-1814), va ordenar la construcció d'un

34. «Carta Pastoral, que el Obispo de Segorbe dirige a sus diocesanos en el Año Centenario de las Apariciones de la Virgen María en Lourdes (11 de febrero de 1958)», *BOEOS*, març de 1958, p. 33.

35. «Circular n.º 84. Sobre el mes de María en el Año Centenario de Lourdes (21 de abril de 1958)», *BOEOS*, abril-maig de 1958, núm. 1278 i 1279, p. 78-79.

36. «Instrucción Pastoral sobre la Primera Comunió de los niños (20 de abril de 1958)», *BOEOS*, abril-maig de 1958, núm. 1278 i 1279, p. 73-78.

37. Elena SÁNCHEZ ALMELA; Ferran OLUCHA MONTINS (2015), «Intents d'una seu episcopal per a Morella al Segle XVII», *Bulletí de la Societat Castellonenca de Cultura*, XCI, p. 129-240.

palau episcopal a Castelló, com a residència seva durant les llargues estades a la ciutat de la Plana.

La província eclesiàstica valenciana es va reorganitzar en aplicació del Concordat de 1953 en dues fases, la primera el 1957 i la segona el 1960. Pel decret consistorial *Tarraconensis-Valentine et aliarum, Decretum de Mutatione Finum Dioecesium* (6 de juny de 1957), la diòcesi de Sogorb va ser ampliada amb els pobles de la vall del riu Millars que formaven part de l'arquebisbat de València. S'hi van integrar 22 localitats pertanyents al territori històric del ducat de Vistahermosa i els 11 sacerdots que regien les parròquies van quedar incardinats a la diòcesi.³⁸ La segona fase es va aconseguir el 1960. El decret de 31 de maig de la Sagrada Congregació Consistorial va modificar els límits de les diòcesis de València, Sogorb i Tortosa en relació amb la província de Castelló. Les localitats de la província quedaven incloses dins de la diòcesi de Sogorb, a excepció dels tres arxiprestats del nord (Vinaròs, Sant Mateu i Morella) i la parròquia de Catí de l'arxiprestat d'Albocàsser, que es van agregar a Tortosa. Les parròquies i esglésies pertanyents a la província de València, Racó d'Ademús, Alpuente i Xelva, van ser agregades a l'arxidiòcesi de València. Així mateix es van desmembrar de la diòcesi de Tortosa els arxiprestats de Nules, Vila-real, Castelló de la Plana, Lucena i Albocàsser. Quedaven fora del decret les parròquies d'Arcos de la Salinas, Cervera i Las Dueñas, totes tres de Terol, i Santa Cruz de Moya, de Conca.³⁹

La butlla *Illas in Ecclesia catholica urbes* (31 de maig 1960) de Joan XXIII atorgava la categoria episcopal a la ciutat de Castelló, i ampliava la denominació de la diòcesi amb el títol de Sogorb-Castelló. L'església de Santa Maria de Castelló va rebre el rang de catedral, si bé la primacia de catedral restà en la de Sogorb, amb la possibilitat de constituir-hi un capítol de canonges, i donava facultat al prelat per residir a qualsevulla de les dues ciutats.⁴⁰ Tot aquest procés d'integració va concloure amb la promulgació d'una butlla de Joan XXIII, del 12

38. SABORIT (2006), p. 583; Joan LLIDÓ I HERRERO; Pere SABORIT BADENES (2010), *Diòcesis de Segorbe-Castellón, 1960-2010*, Castelló, Diputació de Castelló.

39. SABORIT (2006), p. 583-584. La diòcesi de Sogorb tenia el 1960 84 sacerdots, 7 arxiprestats, amb un total de 100 parròquies i 88.607 habitants.

40. *La diòcesis de Segorbe-Castellón: documentos fundacionales*. Sogorb, 1960, p. 8 (Biblioteca de Montserrat).

de maig de 1961, que declarava com a patrons de la diòcesi de Sogorb-Castelló la Verge de la Cueva Santa i sant Pasqual Baylón.⁴¹

El bisbe Pont va dirigir una *Carta pastoral* el 16 de juliol de 1960 a tots els fidels de la nova diòcesi de Sogorb-Castelló, per fer-los saber el nous esdeveniments tan transcendents, que calia interpretar-los amb l'esperit de fe.⁴² En aquesta etapa de reorganització, la diòcesi es va dividir en nou arxiprestats amb un total de 132 parròquies, ateses per 164 sacerdots, per a una població d'uns 285.000 habitants. L'objectiu del bisbe era visitar i conèixer personalment tot el clergat diocesà per integrar-lo a la nova realitat. Des del punt de vista pastoral, va uniformar les normes comunes a totes les parròquies i per a la integració dels laics va crear la Delegació Diocesana d'Apostolat Seglar, que incloïa els diferents organismes existents.⁴³

El Concili Vaticà II (1962-1965)

El bisbe Pont va participar intensament en les quatre sessions del Concili Vaticà II i va intervenir fins a sis vegades en l'aula conciliar per defensar entre altres punts la llibertat religiosa, l'ecumenisme i el consell pastoral dels laics.⁴⁴ El seu pensament, obert al món i proper als problemes de la gent, de l'Església i dels germans separats, es va anticipar d'alguna manera als postulats del Vaticà II. Per això s'ha dit que «l'escriptura del bisbe Josep és postconciliar abans del Concili».⁴⁵ Al *Pròleg* que va escriure el 1956 al llibre de Josep Ricart

41. «Circular núm. 4 sobre los Santos Patronos de la nueva diócesis de Segorbe-Castellón (29 de enero de 1961)», *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Segorbe-Castellón (BOEOSC)*, febrer de 1961, p. 53-54; «Comunicación Pastoral sobre los Santos Patronos de nuestra Diócesis. El Obispo de Segorbe-Castellón a todo su Rvdo. Clero y amado pueblo (9 de julio de 1961)», *BOEOSC*, juny de 1961, p. 245-246.

42. «Carta Pastoral que el Obispo de Segorbe-Castellón dirige a sus diocesanos, con motivo de la nueva estructuración de la Diócesis, decretada por la Santa Sede (16 de julio de 1960)», *BOEOSC*, juliol de 1960, p. 164-176.

43. SABORIT (2006), p. 585- 588.

44. Caldria consultar a l'Arxiu Apostòlic Vaticà els documents de les diferents discussions, que encara no són accessibles.

45. DEIG (1998), p. 29. Pel que fa a la participació del Dr. Pont i Gol al Concili, vegeu l'article d'Hilari RAGUER (1998), «El Dr. Pont i Gol i el Concili Vaticà II», *Qüestions de Vida Cristiana*, 181, p. 87-94; també d'Hilari RAGUER (1998), «El Diari del Concili del Dr. Pont i Gol», a *Miscel·lània Arquebisbe Pont i Gol*, p. 264-274. Sobre la història del Concili Vaticà II remeto al llibre de Giuseppe ALBERGO (2005), *El Concili Vaticà II (1959-1965). Per la juvenesa del cristianisme*, Barcelona, Claret.

Torrens, entorn del filòsof Aranguren i l'autocrítica, ho expressava amb aquestes paraules: ⁴⁶

La Iglesia, inmutable en sus elementos divinos, es mudable y flexible en sus elementos humanos. [...] Una sana autocrítica debería separar los elementos buenos de fondo y la forma de integrarlos, y criticar debidamente, para calificarlos, los que no pueden ser aceptables.

La seva aportació a l'ecumenisme era palesa en aquells anys, fins i tot li va costar més d'un disgust. Ell va signar el 1960 l'*imprimatur* d'una pregària per a la Setmana d'Oració Universal per la Unitat dels Cristians, que els seus autors no havien aconseguit que els signés ningú més. L'any següent, des de la Nunciatura Apostòlica de Madrid li van prohibir tornar-la a editar.⁴⁷

L'Església va viure un període excepcional amb motiu del Concili Vaticà II. El 25 de gener de 1959 el papa Joan XXIII va sorprendre tota la cristiandat amb l'anunci transcendental de reunir tota l'Església universal, representada per tots els bisbes del món, en un concili ecumènic. La carta apostòlica *Consilium*, amb data 2 de febrer de 1959, fixava l'obertura del concili el dia 11 d'octubre. Set mesos abans, el bisbe Pont va escriure una *Carta pastoral* amb motiu d'aquesta convocatòria. El document, publicat al *Boletín de la Diócesis* i en una separata especial, a més de l'edició en llengua catalana del teòleg Josep Perarnau publicada per l'editorial Estela de Barcelona, va tenir un reconeixement internacional en ser una de les exposicions més completes sobre el Concili publicades fins aleshores.⁴⁸ El seu objectiu era ajudar els cristians a comprendre què seria el Concili i què se'n podia esperar. El Concili era una cosa de tota l'Església i tots els fidels podien col·laborar-hi i haurien de fer-ho.⁴⁹

Veritablement, la preparació del Concili fou intensa durant els quatre mesos abans d'iniciar-se la seva obertura. Seguint les recomanacions del papa Joan XXIII,

46. Josep RICART TORRENS (1956), *En torno a Aranguren y la autocrítica. Prólogo del Excmo. y Revdo. Sr. Dr. D. José Pont y Gol, Obispo de Segorbe*, Barcelona, Publicaciones Cristiandad, p. 5 i 7.

47. DEIG (1998), p. 29.

48. «La Iglesia ante el Concilio. Carta Pastoral que el Obispo de Segorbe-Castellón dirige a su clero y pueblo, con motivo de la convocatoria del Concilio ecuménico Vaticano II, hecho por el papa Juan XXIII (7 de marzo de 1962)», *BOEOSC*, maig de 1958, p. 94-138; (1962), *L'Església davant el Concili. Estudi preliminar de Josep Perarnau*, Barcelona, Ed. Estela.

49. *L'Església davant el Concili*, p. 27-28 i 40.

el bisbe Pont va introduir una pregària de la diòcesi pel Concili (*Laus perennis*) en tots els actes religiosos diaris. El 8 de setembre el bisbe va difondre una *Exhortación pastoral* en la qual s'especificava tots els actes de preparació al Concili que calia realitzar (romeries, actes penitencials, novenes a l'Esperit Sant, confessions i pregàries). Uns dies abans de marxar a Roma, a on el va acompanyar el teòleg Josep Perarnau,⁵⁰ el bisbe va fer un acte públic de comiat, en el qual va demanar a tots els fidels l'esperit de col·laboració i caritat.⁵¹

A la primera etapa del Concili, els dos mil cinc-cents bisbes de tot el món es van trobar una mica desorientats, ja que no s'havia convocat per a una finalitat especial, sinó per a una tasca àmplia, enfortir l'Església i adaptar-la a les necessitats del món i de l'home actual. El 8 de desembre de 1962 van finalitzar les sessions. Fou molt eficaç en aquesta etapa el treball de coordinació de les comissions de Fe i Costums i la d'Apostolat dels Seglars, que va donar origen al nou *Esquema de la Presència de l'Església en el Món*. Es van discutir els esquemes de litúrgia, revelació, mitjans de comunicació social i la unitat dels cristians. Després de la mort de Joan XXIII (3 de juny de 1963), el seu successor Pau VI va mostrar la seva voluntat de continuar la trajectòria anterior.⁵²

La segona sessió del Concili es va inaugurar el 29 de setembre de 1963 i va finalitzar el 4 de desembre. A la *Carta pastoral. Delante de la II Etapa del Concilio* (31 d'agost de 1963), el bisbe Pont fa una referència als textos dels esquemes revisats (*El segle de l'Església* i *El Concili de l'Església*) i demanava la col·laboració dels fidels, la pregària i l'acceptació de les reformes. En retornar de Roma, el bisbe va fer una invitació a tota la diòcesi per celebrar d'una manera especial el proper

50. Josep Perarnau i Espelt va informar de les sessions del Concili en les seves cròniques enviades des de Roma, que es van publicar al *Boletín Oficial Eclesiástico del Obispado de Segorbe-Castellón* (1962-1965) i als diaris *El Correo Catalán* de Barcelona i *TeleXprés*. Són un testimoni fidel de l'ambient que regnava a l'aula conciliar i una anàlisi perspicaç dels diferents corrents presents en el Concili. La col·lecció «Constituciones y Decretos del Concilio Ecuménico Vaticano II», en 14 volums (1964-1965) de Perarnau, editada pel bisbat de Segorb-Castelló, edició bilingüe llatí-castellà amb introducció, notes, comentaris, índex de matèries i llocs bíblics i bibliografia, és una obra fonamental. També va publicar una edició bilingüe llatí-català, una part dins de la col·lecció esmentada anteriorment i l'altra a la col·lecció «Pensament cristià» d'Edicions 62 de Barcelona.

51. «Exhortación Pastoral que el Obispo de Segorbe-Castellón dirige a todo el clero y pueblo para la preparación inmediata al Concilio Vaticano II. Antes de su partida hacia Roma (8 de septiembre de 1962)», *BOEOSC*, setembre de 1962, p. 299-303.

52. «Carta Pastoral Ante la II Etapa del Concilio (31 de agosto de 1963)», *BOEOSC*, setembre de 1963, p. 222.

Octavari per la Unió dels cristians el mes de gener, tenint present el missatge que Pau VI va portar a Terra Santa de pau i caritat (6 de gener de 1964), a musulmans, jueus i germans cristians separats, i la trobada amb el patriarca Atenàgores.⁵³

La tercera sessió del Concili es va desenvolupar entre el 14 de setembre de 1964 i el 21 de novembre de 1964. Es van discutir els textos sobre escatologia, Verge Maria, col·legialitat dels bisbes, llibertat religiosa, jueus i religions no cristianes, revelació i apostolat dels seglars. Finalment es promulgaren la *Constitució sobre l'Església* i els decrets sobre l'ecumenisme i les esglésies orientals. A l'*Exhortació pastoral* (27 d'agost de 1964), el bisbe Pont feia una reflexió sobre el problema principal de l'Església, la manera com s'acomoda, reforma i troba els mitjans per entrar en contacte amb el nou món de la tècnica, la massificació i l'exaltació de l'home.⁵⁴

La quarta sessió del Concili es va reprendre el 14 de setembre de 1965 i el papa Pau VI va anunciar la creació del Sínode de bisbes i la propera visita a l'ONU amb motiu del vintè aniversari de la seva creació. El 7 de desembre es va celebrar la darrera sessió, on es va promulgar la constitució pastoral *Gaudium et spes*, els decrets *Ad gentes* i *Presbyterium ordinis* i la declaració *Dignitatis humanae*. El 8 de desembre, dia de la Puríssima, es va clausurar el Concili.

El desenvolupament de la col·legialitat dels bisbes a Espanya va trobar molts obstacles. En el si de l'episcopat hi havia diferents tendències. El bisbe Pont, i altres bisbes com Tarancón, Quiroga, Tabera, Jubany i Bueno Monreal, van apostar clarament per la col·legialitat i per la ràpida constitució de la Conferència Episcopal. Després de diverses reunions a Roma i Madrid, es va constituir l'1 de març de 1966, presidida pel cardenal Quiroga.⁵⁵

Com aplicar amb diligència i convicció les normes conciliars a les diòcesis? El bisbe Pont en una *Exhortació pastoral* del 7 de març de 1965 afirmava que el Concili:⁵⁶

53. «Saludo Pastoral a la vuelta de la segunda sesión del Concilio Ecueménico, invitando a celebrar de un modo especial el próximo Octavario por la Unión de los cristianos (10 de enero de 1964)», *BOEOSC*, 15 de gener de 1964, p. 1-5.

54. «Exhortación Pastoral. Ante la III Sesión del Concilio Ecueménico (27 de agosto de 1964)», *BOEOSC*, setembre de 1964, p. 209-211.

55. ECHARREN (1998), p. 281 i 185.

56. «Exhortación pastoral sobre la aplicación de importantes normas del Concilio Vaticano II a partir del 7 de marzo (1 de marzo de 1965)», *BOEOSC*, març de 1965, p. 85.

És una mentalitat, [...] és una línia que cal adquirir i començar a seguir. Dita mentalitat i línia no podien ser altres que les de l'Evangelí, vist amb l'autenticitat i vivència que els nostres temps reclamen.

A la pràctica, els canvis introduïts eren importants, la litúrgia se simplificava, es feia més comprensible i propera al poble, incorporant-lo i utilitzant la llengua familiar. Els serveis litúrgicoministerials s'unificaven dins de les diverses classes existents i es feien més austers, sense cap distinció de persones, riques o pobres. L'Església prenia formes més evangèliques i com a Església dels pobres es despenia de les aparences del poder, de la força de les riqueses i de tota influència terrena. Quedaven suprimits els aranzels i els seglars s'incorporaven vivament a la vida de la parròquia, amb responsabilitat.

El 1963 es va introduir a la diòcesi de Sogorb-Castelló una part de la constitució de litúrgia, com l'obligació de les homilies els diumenges i dies festius, així com la celebració del sagrament del matrimoni dins de la missa.⁵⁷ Les altres reformes litúrgiques es van aplicar des del primer diumenge de quaresma de 1964. Durant el mes de febrer el clergat diocesà va participar en diverses sessions per tal d'estudiar la *Instrucció*, referida a la pràctica dels nous ritus, la seva simplificació i aplicació concreta. *L'Ordinari de la Missa* es va editar en versió castellana, i en les misses celebrades amb el poble i en l'administració dels sagraments es podien utilitzar totes les llengües vernacles populars: valencià, castellà, francès i anglès (aquestes últimes a les parròquies amb turisme d'estrangers).⁵⁸ És un detall d'afecte i d'estimació del bisbe Pont al País Valencià la utilització de la denominació valencià i no català, en aquells temps de forta oposició entre moltes persones que veien el català com un instrument imperialista de Catalunya vers el Regne de València. Posteriorment la comissió diocesana de litúrgia, en notificar i autoritzar els nous cànons en castellà i valencià, va fer constar que el text dels nous cànons en llengua valenciana és el mateix català, amb algunes variants autoritzades pel consiliari per a les diòcesis de Balears i València.⁵⁹

57. «Comunicación al Rvdo. Clero, secular y regular, sobre la predicación de las misas de los días festivos», *BOEOSC*, febrer de 1965, p. 87-89.

58. «Sobre el latín y las lenguas vernáculas (20 de febrero de 1965)», *BOEOSC*, febrer de 1961, p. 51-52. Els bisbes Pont, Jubany i Masnou van aconseguir que el decret *Lumen Gentium* del Concili Vaticà II reconegués a les minories nacionals el dret a la seva pròpia llengua en la litúrgia.

59. SABORIT (2006), p. 591.

Cal tenir molt present que els bisbes Josep Pont i Ramon Masnou (de Vic) eren partidaris que es reconegués les llengües minoritàries. Això es va posar de manifest en l'assemblea plenària de l'episcopat espanyol, duta a terme a Madrid el 15 d'abril de 1964, que va tractar de l'aplicació a Espanya de la reforma litúrgica. Els bisbes espanyols no s'havien ni plantejat la qüestió de l'ús d'altres llengües d'Espanya. Llavors Pont i Masnou van intervenir per dir que en llurs diòcesis hi havia una altra llengua que calia tenir en compte. La sorpresa del bisbes espanyols va ser gran, i la resistència forta, però el dos bisbes es van mantenir fermes i van exigir que quedés a discreció de cada bisbe la determinació de quina o quines eren les llengües del poble en les respectives diòcesis. El seu argument era que la constitució sobre la litúrgia parlava de *lingua vernacula*, no de *lingua nationalis*.⁶⁰

Al retorn del bisbe del Concili, el 19 de desembre es va celebrar un solemne acte d'acció de gràcies de tota la diòcesi, la romeria al sepulcre de Sant Pasqual de Vila-real. El bisbe Pont va pronunciar una homilia referida al Concili, que va qualificar com d'acte grandios de l'Església, d'autoexamen i de recerca de remei a les deficiències trobades. El Concili havia redescobert l'apropament a Déu, l'autenticitat de l'Església cap a dins i cap enfora de si mateixa. L'Església no és el món occidental, ni un sistema polític, ni una mentalitat jurídica, ni una cultura, ni una filosofia. És la família dels fills de Déu, universal i oberta. No tenia cap valor l'aforisme en el sentit que «ser catòlic i ser espanyol és la mateixa cosa».⁶¹ Com a bisbe, se sentia responsable de la predicació de tota la doctrina conciliar per a l'evangelització dels pobres, la promoció dels obrers i l'edificació de la pau i de la justícia. L'Església demanava la col·laboració plena del poble de Déu, en tots els camps i en tots els ambients, considerant l'acció dels religiosos, religioses i preveres fruit de l'esperit de servei. Col·laboració coordinada, combinant els principis de responsabilitat personal i de la unitat d'actuació, superant les divisions existents entre els grups o tendències. No era una obra d'imposició violenta, sinó de convicció, de canvi de mentalitat. Els problemes es podien superar amb l'estudi reflexiu, la humilitat, el diàleg i la maduresa del temps.⁶²

60. RAGUER (1998), p. 273.

61. «Enraonades. Una necessària evolució», 1965 (6.4), p. 9, a Josep PONT I GOL (1976), *25 anys de presència i de fidelitat*, Tarragona, Arquebisbat de Tarragona, p. 347.

62. «Nuestra diócesis ante el Concilio. Homilía en el acto diocesano de recepción del Rvdmo. Prelado después de su regreso de Roma (Romería al sepulcro de San Pascual, 19 de diciembre de 1965)», *BOEOSC*, 1 de febrer de 1966, p. 89-97.

Les diverses declaracions que el bisbe Pont va fer el gener de 1966 als mitjans de comunicació, ràdio La Veu de Castelló i els periòdics *Mediterráneo* de Castelló i *La Vanguardia Española* mostren el seu tarannà aperturista, oposat al nacionalcatolicisme vigent en una part important de l'Església espanyola. A la ràdio va fer una exaltació de la declaració de *Llibertat religiosa*, i demanava el respecte als no catòlics i l'acceptació de tots els drets civils seus. Al mateix temps exclouïa qualsevulla forma de proselitisme, que és una de les formes de violència espiritual. Al periòdic *Mediterráneo* assenyalava el realisme de l'Església al Concili, cercant l'autenticitat, la necessitat de reforma, demanant perdó a qui hagués ofès i respectant tothom. En la vida espanyola invitava a respectar els que no es declaraven catòlics i els que dintre de l'Església no pensessin de la mateixa manera. I a *La Vanguardia* es referia a l'ecumenisme espanyol, les minories de germans no catòlics, protestants i a la unió de les esglésies.⁶³

L'acceptació del Concili per part d'un sector del clergat molt tradicional no va ser fàcil. Representava un pas traumàtic per a les esglésies i els sacerdots, ja que qüestionava els fonaments teòrics i pràctics del nacionalcatolicisme i de la cristiandat espanyola.⁶⁴ En una *Exhortación* de juny de 1967, el bisbe Pont reconeixia que aquestes tensions mostraven en certa manera la vitalitat de l'Església i demanava la convergència entre els diferents sectors sense ruptures. Davant els canvis en els costums i els efectes de les migracions, el turisme, l'urbanisme i la mateixa llibertat religiosa, calia mostrar una fe cultivada, sincera i viscuda. Era necessari elaborar un estudi socioreligiós de la diòcesi abans de crear el Consell Diocesà de Pastoral.⁶⁵

En una declaració de 1969 a la revista *Alborada* de les carmelites descalces de les Alqueries, el bisbe Pont assenyalava que el problema era intern a l'Església i no tant si es parlava de qüestions com la secularització, el materialisme, capitalisme, comunisme, etc. El problema era que uns volien anar massa de presa i els més endarrerits no volien adonar-se que ja no érem al segle xv ni al xix. Calia

63. «Declaraciones del Rvdmo. Prelado después de la clausura del Concilio Vaticano II. A la Emisora La Voz de Castellón; al periódico "Mediterráneo" de Castellón; al periódico "La Vanguardia Española" de Barcelona», *BOEOSC*, 1 de març de 1966, p. 6-13.

64. Juan José TAMAYO (2003), *Adiós a la cristiandad. La Iglesia católica en la democracia*, Barcelona, Ediciones B, p. 22-31.

65. «Exhortación, Nuestros primeros pasos hacia una revisión pastoral diocesana (8 de junio de 1967)», *BOEOSC*, 1 de maig de 1967, p. 222-223.

ficar-se en aquest món nou que estava naixent per tal de cristianitzar l'home del segle XXI. Arribarem a temps?, es preguntava.⁶⁶

L'etapa postconciliar

El bisbe Pont, des de la constitució de la nova diòcesi es va posar en contacte amb tots els sacerdots per fomentar l'amistat i crear lligams entre ells. La jornada sacerdotal celebrada a Vila-real (27 d'abril de 1961), amb motiu de les noces de diamant de la Secció Adoradora Nocturna d'aquesta ciutat, va servir per incrementar l'esperit fraternal. En aquest acte va participar el bisbe de Solsona Vicente Enrique Tarancón, exdirector de la secció d'Adoració Nocturna de Vila-real. De la mateixa manera, els diferents cursets d'apostolat seglar i d'Acció Catòlica anuals foren l'ocasió per intensificar el treball en comú i posar en pràctica les orientacions conciliars.⁶⁷

La crisi dels moviments especialitzats d'Acció Catòlica d'Espanya (JOC i HOAC) va sorgir l'estiu de 1966 per la desconfiança de la jerarquia eclesiàstica i la pressió governamental, a causa de les seves denúncies de determinats fets polítics i socials del règim franquista. La crisi es va tancar el 1972 amb les noves orientacions pastorals de la Comissió Episcopal d'Apostolat Seglar.⁶⁸ En aquest període el bisbe Pont va encoratjar els sacerdots per tenir una cura especial de l'apostolat seglar, veritable instrument de renovació de l'Església, de les comunitats parroquials i de la seva vocació missionera.⁶⁹

La seva preocupació en aquesta nova etapa fou la creació d'un Seminari per als estudis de filosofia i teologia.⁷⁰ Les noves circumstàncies i l'augment del nom-

66. «Declaraciones a *Alborada*», *BOEOSC*, juliol de 1969, p. 369-371.

67. «Comunicación Pastoral a todo el Rvdo. Clero sobre unos actos sacerdotales a celebrar próximamente. Bodas de Diamante de la Sección de la Adoración Nocturna Española de Villarreal (25 de marzo de 1961)», *BOEOSC*, abril de 1961, p. 335-340; «Circular n.º 27. Sobre consignas de actuación para el curso que empieza (27 de septiembre de 1961)», *BOEOSC*, octubre de 1961, p. 119-123.

68. Feliciano MONTERO (2000), *La Acción Católica y el franquismo: auge y crisis de la Acción Católica especializada en los años sesenta*, Madrid, UNED Ediciones.

69. «Exhortación pastoral. El día de la Acción Católica en la coyuntura de 1968 (mayo de 1968)», *BOEOSC*, maig de 1968, p. 130-131.

70. La decisió la va prendre el Consell de Presbiteri en la reunió de juliol de 1968 celebrada a la Casa d'espiritualitat de Betxí. Cf. José Miguel ARREGUI GARBIZÚ (2016), *Evolución ideológico-doctrinal de la Iglesia de la diócesis de Segorbe-Castellón durante el tardofranquismo y la transición*

bre de seminaristes, de tres territoris diferents (Sogorb, València i Tortosa) demanaven un nou Seminari diocesà que es va ubicar a la capital de Castelló i va rebre la denominació de Mater Dei.⁷¹ No va ser tasca fàcil la recerca d'un terreny per a la seva ubicació. Fins els terrenys més allunyats i situats tradicionalment en terres de secà es convertien en horts, atesa la puixant economia tarongera a la Plana. Per fi, una persona va donar un lot de terra considerable, molt prop de l'històric ermitori i el castell de la Magdalena. El 25 de març de 1962, festa de l'Anunciació de la Verge, i dia solemne de la Romeria de les Canyes a l'ermita de la Magdalena, es va col·locar la primera pedra. El següent pas va ser trobar l'ajut econòmic de l'Estat, les corts van aprovar una subvenció de 15 milions de pessetes.

Després de quatre anys d'obres, es va inaugurar el Seminari Mater Dei de Castelló el 7 de maig de 1966, que acollia un total de 78 seminaristes. Amb la creació de l'Escola Superior de Teologia de València, després Facultat de Teologia, promoguda per les diòcesis valencianes i alguns ordes religiosos, la secció de teologia del Seminari Mater Dei es va traslladar el curs 1968-1969 a dos habitatges adquirits per la diòcesi al poble d'Alfara del Patriarca (València) per assistir a les classes al Seminari de Montcada.

En el Seminari Mater Dei es va desenvolupar l'Escola del Concili (1966), dirigida per l'insigne teòleg i professor Josep Perarnau. Constituint el Consell Presbiteral, el 3 de gener de 1967, i les vicaries episcopals (Doctrina i Formació, Pastoral, Apostolat Seglar, Migracions, Ajuda Exterior, Béns Eclesiàstics, Vida Sacerdotal i Religiosos), la diòcesi va recórrer un camí per renovar la seva Església des de dins, fidel al missatge de l'evangeli i a la problemàtica dels homes d'aquell temps.

El creixement dels barris a diverses ciutats de la Plana exigia la creació de noves parròquies. El 1968 es van inaugurar quatre noves parròquies a la Vall d'Uixó, dues a Borriana i una a Almassora, nous nuclis de vida i de família cristiana. El bisbe va dirigir diverses salutacions als nous fidels, situant els més pobres i febles com els primers a cadascuna de les parròquies.⁷² Any rere any, el bisbe Pont es dirigia als militants hoacistes i jocistes per celebrar el Primer de

a través de los medios de comunicación social, tesi doctoral, Universidad Cardenal Herrera, Departamento de Humanidades, València, p. 185. (consulta *on line*, 02/03/2020).

71. «Decreto erigiendo en Castellón de la Plana un segundo Seminario Diocesano (2 de septiembre de 1961)», *BOEOSC*, setembre de 1961, p. 261-263.

72. *BOEOSC*, desembre de 1968, p. 391-397.

Maig, festa del Treball, demanant-los una formació evangèlica plena i un testimoni de vida responsable vers els germans del treball.⁷³ El bisbe acudia als actes del Primer de Maig a les parròquies i concelebrava la missa amb els capellans presents. Els nuclis principals de la indústria a la diòcesi estaven radicats a les poblacions de Vall d'Uixó (sabates), Onda, Alcora, Vila-real (ceràmica) i Almassora, Castelló (química, etc.). Alguns capellans de les parròquies obreres estaven fixats per la policia, com Julio Silvestre Fornals, de la de Sant Jaume de la Vall d'Uixó, i van ser objecte de denúncies els anys 1967 i 1968.

En la dècada de 1960 l'economia espanyola havia experimentat un creixement molt fort, després del pla d'estabilització econòmica de 1959, que va suposar un trencament amb la política autàrquica del règim franquista. Malgrat això, el deteriorament de l'economia va provocar una disminució del poder adquisitiu dels salaris i la devaluació d'un 16,7% de la pesseta el novembre de 1967, que va produir molta inquietud a tot el país. Moltes empreses van obrir expedients de crisi, amb els consegüents acomiadaments del personal, augment de l'atur obrer i la congelació dels salaris. El bisbe Pont en l'*Exhortació pastoral* va denunciar la injusta situació en demanar sacrificis a tots els ciutadans, sobretot als més pobres, i no renovar les estructures econòmiques i socials anquilosades del país.⁷⁴ Aquesta pastoral va ser molt criticada per la premsa provincial i per les autoritats del règim.

La preocupació per les qüestions socials del bisbe Pont es manifesta en el suport i rellevància que ell va donar a l'organització de Càritas Diocesana, fundada el 1947. La Conferència de Metropolitans va crear el 1957 una comissió episcopal de la qual el bisbe Pont va ser-ne durant molts anys secretari, a més d'un dels membres més actius. Ell i el cardenal Quiroga van transformar Càritas en configurar-la com una institució no tant assistencial sinó d'acció social, basada en la promoció social, en el desenvolupament comunitari, en la recerca sociològica, de manera que es convertí en pionera i model de tota activitat social entesa en el seu més profund sentit, tant tècnic com cristià. En el context de l'acció pastoral de l'Església, el seu plantejament es va anticipar a la

73. «Fiesta cristiana del trabajo. Homilía del Sr. Obispo en la concentración diocesana de Apostolado Obrero del 1º de mayo en Almazora (mayo de 1967)», *BOEOSC*, juny de 1967, p. 227-228; «Reflexiones sobre el 1º de Mayo», *BOEOSC*, abril de 1969, p. 161-162.

74. «Exhortación Pastoral al servicio de la Paz (enero de 1968)», *BOEOSC*, gener de 1968, p. 3-6.

doctrina del Concili Vaticà II, en realitzar una veritable i evangèlica denúncia profètica de situacions injustes que atemptaven contra la dignitat humana, la defensa dels drets fonamentals de les persones, dels pobres i marginats. La realització del Pla de Comunicació Cristiana de Béns (1963-1970), inspirat pel bisbe Ramón Echarren, va significar de fet una de les accions més serioses que un organisme de l'Església havia portat a terme sota el règim franquista. El bisbe Pont va donar suport incondicional als nous *Estatuts* renovats de Càritas, aprovats el 1968 per la Conferència Episcopal Espanyola.⁷⁵

La preocupació missionera de l'Església de la diòcesi de Sogorb-Castelló, impulsada pel seu prelat, es va materialitzar en les parròquies de Safanè (Alt Volta) i Puchacay (Xile), amb l'ajut de sacerdots i seglars de la diòcesi fins als nostres dies. Els nous corrents pastorals d'espiritualitat de França, el moviment sacerdotal del Prado dirigit per monsenyor Ancel, bisbe auxiliar de Lió, i de la comunitat cristiana ecumènica de Taizé, es van difondre a la diòcesi a partir de 1964. L'any 1970 la diòcesi comptava amb 196 sacerdots i 213 llocs de culte per a una població de 310.000 persones. Malgrat la crisi de vocacions i de l'Acció Catòlica, cal ressaltar el creixement del moviment catòlic de dones, que tenia 14 centres i 80 agrupacions, els grups de Mans Unides, les agrupacions d'infermeres catòliques *Salus Infirmorum*, la fraternitat catòlica de malalts, el moviment matrimonial format per uns 50 matrimonis i la delegació diocesana d'escoltisme catòlic, per promoure el seu ideari entre la joventut.⁷⁶

Les relacions del bisbe Pont amb les autoritats civils durant la seva etapa al capdavant de la diòcesi van ser de respecte i d'una certa independència o separació en la mesura del possible. La qual cosa no vol dir que no rebés el cap de l'Estat amb el pal·li. El general Francisco Franco va visitar la ciutat de Sogorb l'11 d'octubre 1954 i va rebre una salutació d'homenatge i cortesia per part del bisbe a la Catedral, on va fer una referència explícita a l'ajut rebut per a la restauració del seu edifici i altres esglésies de diferents pobles destruïdes durant la Guerra Civil. Amb motiu de la inauguració d'un hospital i un centre d'ensenyament tècnic a Castelló, va rebre el general Franco a la catedral de Santa Maria el 5 de juny de 1967 i li va dirigir una salutació semblant a la de Sogorb. Com a fet

75. Ramón ECHARREN YSTÚRIZ (1998), «Monseñor Pont i Gol, miembro de la conferencia Episcopal de España», a CLAVER CASELLES, p. 286-288.

76. SABORIT (2006), p. 592-593; «Decreto erigiendo la Delegación diocesana de Escultismo», *BOEOSC*, maig de 1970, p. 137-138.

especial, els darrers anys de la seva estada al bisbat, el bisbe tenia el costum de començar les visites pastorals els darrers dies de setembre, per no haver d'anar l'1 d'octubre al Govern Civil de Castelló per assistir a la festa del Día del Caudillo. El darrer any, el 1970, era a Castelló i al final va anar a visitar el governador, amb qui tenia certa amistat. Dies després, des d'algun ministeri de Madrid van demanar informes sobre la seva persona. Segurament van ser bons, perquè el 26 de novembre es va fer públic el seu nomenament d'arquebisbe de Tarragona.⁷⁷

La notícia, inesperada, va ser rebuda amb felicitacions per part dels sacerdots, autoritats i poble, però al mateix temps amb dolor per la separació que suposava el nou càrrec. Les paraules que va escriure el bisbe Pont als seus estimats fills del bisbat de Sogorb-Castelló són entranyables i d'afecte:⁷⁸

Recorro con mi mente las ciudades y los pueblos, las iglesias y las escuelas, los suburbios y las calles, el litoral y el interior, las montañas y los llanos [...] y a todos os digo: vuestra imagen no se borrará de mi memoria; será objeto perpetuo de mi afecto y de mi oración.

Després de la consulta-enquesta de febrer de 1969 d'àmbit nacional sobre la problemàtica dels sacerdots, es va convocar l'Assemblea Conjunta de Bisbes-Preveres. De fet, la creació d'aquest organisme va suposar el trencament de l'Església catòlica amb el franquisme després de tres dècades d'aliança.⁷⁹ En la *Carta pastoral* de 26 de novembre de 1970, el bisbe Pont es mostra partidari d'aquesta Assemblea, com una nova forma de corresponsabilitat eclesial, de reflexió i de col·laboració per tractar els problemes del clergat.⁸⁰ El prelat va continuar essent administrador apostòlic de la diòcesi de Sogorb-Castelló fins a l'arribada del seu successor el 1972, el bisbe Josep Maria Cases Deordal. En el seu comiat

77. DEIG (1998), p. 28.

78. «Del Rvdmo. Prelado. Una palabra que no quiere ser de despedida (Segorbe, 7 de diciembre de 1970)», *BOEOSC*, 22 de diciembre de 1970, p. 475-476.

79. El millor estudi sobre l'Assemblea Conjunta és el coordinat pels professors Feliciano MONTERO GARCÍA; Joseba LOUZANO VILLAR i FRANCISCO JOSÉ CARMONA FERNÁNDEZ (2018), *La Asamblea Conjunta de obispos y sacerdotes de 1971: Estudios diocesanos*, Universidad de Alcalá de Henares.

80. «Carta Pastoral. La Asamblea conjunta de Obispos-Presbíteros, 26 de noviembre de 1970», *BOEOSC*, 22 de diciembre de 1970, p. 479-483.

definitiu recorda que aquests anys havien estat els millors de la seva vida com a bisbe:⁸¹

Nuestro mutuo adiós no es separación. El recuerdo, el afecto y la oración continuarán uniéndonos. No en vano han sido muchos los años de nuestra convivencia y de nuestro común trabajo. Han sido además los mejores años de mi vida de Obispo y han sido los años fundacionales de la diócesis en su nueva estructura, en que la hemos visto, a pesar de todo, afianzarse en su unidad y caridad, y proyectarse, para gozo de todos, hasta África y América.

CONCLUSIONS

El doctor Josep Pont i Gol, format al Seminari de Solsona i a la Gregoriana de Roma, va viure els temps convulsos de la Segona República (1931-1939) com a vicari de Palau d'Anglesola. Després fou professor del Seminari i col·laborador del bisbe de Solsona Vicente Enrique Tarancón, que va donar suport al seu nomenament episcopal. Bisbe de la petita diòcesi de Sogorb, va actuar de manera senzilla i propera als sacerdots i al poble. El seu objectiu fou la visita pastoral a les parròquies per conèixer els problemes concrets del clergat i de les persones. La seva preocupació pastoral va ser la moralització dels costums, la formació del clergat, la catequesi i el desenvolupament dels moviments d'Acció Catòlica. Respecte a les pràctiques tradicionals de la pietat popular, de vegades mancades de doctrina, calia despullar-les de la rutina i de l'individualisme, i donar-los un sentit de comunitat. Com a referents de la vida cristiana va proposar dues figures valencianes: sant Vicent Ferrer i el beat Joan de Ribera.

El bisbe Pont va contribuir a la creació de la nova diòcesi de Sogorb-Castelló. En aquesta etapa (1960-1970) va reorganitzar la nova diòcesi i va introduir normes comunes en qüestions pastorals. El seu pensament, obert al món i proper als problemes dels homes i dones, de l'Església i dels germans separats, es va anticipar d'alguna manera als postulats del Vaticà II. Cal remarcar la defensa que va fer en el Concili de la llibertat religiosa, l'ecumenisme, la col·legialitat, el

81. PONT I GOL (1976), p. 219-220.

consell pastoral dels laics i les llengües vernacles en la litúrgia. Atent als problemes econòmics i socials dels anys seixanta, va donar un gran impuls als moviments catòlics (HOAC, JOC) i a la transformació de Càritas en una institució de promoció social. Pel seu tarannà cal situar-lo dins del grup dels bisbes espanyols compromesos en l'aplicació de les doctrines conciliars enfront dels partidaris del tradicionalisme conservador.